

KULTURA I
Edukacja

Kwartalnik .....

Nr 2/1998

W NUMERZE:

Jacques Delors

*Uczenie się — nasz ukryty skarb, Raport UNESCO —
Edukacja w XXI wieku*

Ryszard Borowicz

*Plany kształceniowe oraz losy szkolne młodzieży na
pierwszym progu selekcyjnym*

Kazimierz Denek

Ku szkolnictwu wyższemu XXI wieku

Józef Pólturzycki

Edukacja w Chinach

wydawnictwo
adam marszałek

KULTURA I Edukacja

**Kwartalnik
Nr 2 (24)**

Toruń 1998

wydawnictwo
adam marszałek

RADA NAUKOWA

Jerzy Bogdanienko, Ryszard Borowicz, Marian Bybluk, Andrzej Chodubski, Kazimierz Denek, Jacek Gieras, Norbert B. Greger, Zbigniew Karpus, Zbigniew Kruszewski, Kazimierz Krzysztofek, Stefan Kwiatkowski, Tadeusz Lewowicki, Czesław Łapicz, Jan Majkut, Franciszek Marek, Adam Marszałek, Zofia Matulka, Czesław Mojsiewicz, Longin Pastusiak, Józef Pólturzycki, Roman Schulz, Bronisław Siemieniecki, Ryszard Strzelecki, Konrad W. Studnicki-Gizbert, Bogdan Szulc, Michał Śliwa, Janusz Tarnowski, Adam Tomaszewski, Roman Tomaszewski, Janusz Tondel, Zenon Trejnis, E. Anna Wesołowska, Władysław Zaczyński, Jan Żebrowski, Zofia Żukowska

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

Józef Pólturzycki – redaktor naczelny,
Jerzy Hausiński, Włodzimierz Malesa, Adam Marszałek, Andrzej Mietz,
Bronisław Siemieniecki, E. Anna Wesołowska, Jacek K. Zabłocki, Zofia Żukowska

SEKRETARZ

Joanna Wiśniewska

TŁUMACZE

Renata Mikulska – j. niemiecki, Beata Tomaszewska – j. angielski

REDAKCJA TECHNICZNA

Agnieszka Głodkowska

ŁAMANIE

Obsługa Wydawnictw „ŁAM” s.c., Toruń, tel. (0-56) 662-37-22

**Współwydawcą kwartalnika Kultura i Edukacja
jest Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku**

ISSN 1230-266X

ADRES REDAKCJI

INSTYTUT PEDAGOGIKI UMK
87-100 Toruń, ul. Asnyka 2

Wydawnictwo Adam Marszałek 87-100 Toruń, ul. Przy Kaszowniku 37/23 tel. (0 56) 322 38, 660 81 60, 648 38 60 w. 40, 0 601 20 98 10; Nakład 500 egz.; Ark. druk. 11,4 — **Drukarnia „MADO”**, 87-148 Łysomice, ul. Warszawska 52 tel. 678 48 78

SPIS TREŚCI

Jacques Delors (opracowała Hanna Solarczyk) <i>Uczenie się — nasz ukryty skarb, Raport UNESCO — Edukacja w XXI wieku</i>	9
I. KULTUROWO-SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA EDUKACJI	36
Ryszard Borowicz <i>Plany kształceniowe oraz losy szkolne młodzieży na pierwszym progu selekcyjnym</i>	36
Kazimierz Denek <i>Ku szkolnictwu wyższemu XXI wieku</i>	47
Liliana Tomaszewska <i>Uczucie miłości w antropologii Jose Ortegi y Gasseta</i>	59
II. O NOWY KSZTAŁT EDUKACJI	63
Gabriela Kapica <i>Ku koncepcji zintegrowanego systemu edukacji wczesnoszkolnej</i>	63
Dorota Cichecka <i>Program opieki pedagogiczno-psychologicznej nad uczniami klas pierwszych w Prywatnym Liceum Ogólnokształcącym Zespołu Oświatowo-Konsultacyjnego „Profesor” w Płocku</i>	72
III. EDUKACJA W EUROPIE I NA ŚWIECIE	78
Józef Pótturzycki <i>Edukacja w Chinach</i>	78
Aleksander Krawcewicz <i>Struktura systemu edukacyjnego Republiki Białoruś</i>	89
Aleksandra Dedońska-Schulz <i>Kształcenie terapeutów legastenii w Niemczech na przykładzie Instytutu Lesen und Schreiben w Hamburgu</i>	91
IV. KULTURA — POLITYKA — WYCHOWANIE	96
Kazimierz Jacek Zabłocki <i>Problem stresu u ludzi niepełnosprawnych. Lęk jako specyficzna reakcja na sytuację trudną</i>	96
Franciszek Bereźnicki <i>Doskonalenie pedagogiczne nauczycieli akademickich — problem otwarty</i>	107
Krzysztof Zajączkowski <i>Zapobieganie niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży</i>	114

Stanisław Moskal	
<i>Niektóre aspekty edukacji ekologicznej w środowisku społecznym wsi</i>	122
Wiesław Wojciech Szczęsny	
<i>Koncepcja edukacji subsydiarnej (szkic nowego paradygmatu)</i>	130
V. MULTIMEDIA W EDUKACJI	136
Beata Stachowiak	
<i>Multimedia na lekcjach w szkole podstawowej</i>	136
Wojciech Korzybski	
<i>Współpraca grupy studentów w lokalnej sieci komputerowej LAN</i>	142
VI. RECENZJE	151
Kamila Markowicz (rec.) A. Kargulowa, <i>Przeciw bezradności. Nurty — opcje — kontrowersje w poradnictwie i poradzoństwie</i>	151
Krystyna Kierkuś-Iwanicka (rec.) praca pod red. Małgorzaty Dzięgielewskiej, <i>Przygotowanie do starości</i>	155
Witold Wojdyło (rec.) Jolanta Szablicka-Żak, <i>Szkolnictwo i oświata w pracach Sejmu Ustawodawczego II Rzeczypospolitej</i>	159
Witold Wojdyło (rec.) Stanisław Kilan, <i>Myśl Edukacyjna Narodowej Demokracji w latach 1918-1939</i>	161
Kazimierz Zawadzki (rec.) praca pod red. Antoniego Gładysza, <i>Dojrzewanie obywatelskie na szczeblu podstawowym. Wyniki badań w gminach województwa bielskiego</i>	163
Andrzej Mazan (rec.) <i>Przywódcą Wielkiej Akcji 1941-1944. Nasze wspomnienia o Władysławie Domaradzkim</i>	165
Bolesław Sprengel (rec.) Zbigniew Karpus, <i>Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918-1924</i>	167
Czesław Mojsiewicz (rec.) Elżbieta Firej, <i>Uwaruniowania ekonomiczno-finansowe integracji z NATO; Elżbieta Firej, Na drodze do NATO: ekonomiczno-prawne priorytety integracji</i>	170
Ryszard Jadczyk (rec.) Izabela Goworowska-Puchala, <i>Mitteleuropa. Rdzeń Starego Kontynentu</i>	171
Józef Półturzycki (rec.) Franciszek Bereźnicki, <i>Hasła „nowej szkoły” w dydaktyce II Rzeczypospolitej</i>	172
VII. INFORMACJE	174
Marietta Śmiechowska	
<i>Sprawozdanie z XI Letniej Szkoły Młodych Pedagogów — Bachotek 15-20 IX 1997</i>	174
Alicja Korzeniicka	
<i>Sprawozdanie z konferencji naukowej: Kulturowo-poznawcze i cywilizacyjne inspiracje współczesnej edukacji nauczycielskiej</i>	179

V. KOMPUTERY W EDUKACJI

Beata Stachowiak

Multimedia na lekcjach w szkole podstawowej

W ostatnich kilku latach nastąpił rozwój w sferze softwaru — zaczęto powszechnie stosować oprogramowanie multimedialne. Fakt ten jest ściśle związany z postępem technologicznym, który spowodował masową produkcję szybkich komputerów, wyposażonych w CD-ROMy, karty dźwiękowe i inne urządzenia pozwalające nie tylko na odtwarzanie muzyki, ale również na tworzenie własnych kompozycji. Dostępne programy komputerowe umożliwiają ponadto wykonywanie samodzielnych prezentacji łączących ze sobą obraz, grafikę, tekst, dźwięk i sekwencje wideo. Multimedia stały się bardzo popularne i nie jest to gołosłowne stwierdzenie. Wystarczy przejrzeć katalogi z oprogramowaniem proponowanym przez firmy działające na polskim rynku. Oferta zawiera nie tylko gry, ale także wiele programów edukacyjnych — oto krótkie zestawienie.

Analizując poniższe zestawienie zauważamy, że oprócz polskojęzycznych wersji można na naszym rynku znaleźć oprogramowanie, które zostało wykonane przez firmy polskie. Ponadto w ofercie wydawniczej jest coraz więcej pism, do których do-

Tabela 1. Zestawienie niektórych programów multimedialnych dostępnych na polskim rynku

Hobby	Nauka języków obcych	Programy edukacyjne	Multimedialne encyklopedie
Multimedialny Rocznik Piłkarski	Angielski dla Każdego – Multibee Użytkownik może sam kierować tokiem nauki	Klik uczy czytać Multimedialny elementarz dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. Wzbogacony jest w krzyżówki, zagadki, rebusy, łamigłówki, układanki – puzzle	Art. & Music • The Baroque • Impresionism • Twentieth Century
Zamek Królewski Przewodnik	English +	Jak to działa? Encyklopedia tech-	Art. History

Cats Program, który pozwala na hodowlę kotów, można je karmić, głaskać, bawić się z nimi	Euro Plus Business English	niki, w której gospodarzem jest Wielki Włochaty Mamut oprowadzający po świecie techniki. Wyjaśnione są w niej także podstawowe prawa fizyki, jak i również ukazana została historia wynalazków.	Atlas Świata Multimedialne kompendium wiedzy o współczesnym świecie, zawiera mapy, wykresy. Program dodatkowo wzbogacony jest licznymi zdjęciami, animacjami, ukazującymi jak człowiek rozszerzał granice znanego mu świata
Smak Kuchni Włoskiej multimedialna książka kucharska	Multimedialny Słownik polsko-angielski; angielsko-polski		Chopin
	Umlaut – Multimedialny Słownik Komputerowy niemiecko-polski; polsko-niemiecki		Encyklopedia • Broni • Kosmosu • Malarstwa • Przyrody • PWN
	Video English Genius		Zwierzęta Świata – Ssaki
			Historia Świata
			Historia II Wojny Światowej

łączone są CD-ROMy z wersjami demonstracyjnymi programów multimedialnych i są to periodyki kierowane nie tylko do dorosłych czy też młodzieży, ale i dzieci np. „Komputerek — komputerowy miesięcznik najmłodszych”. Poza tym, w ramach promocji wiele firm dołącza do zakupionego sprzętu niepełne wersje wybranych programów. W takiej sytuacji oczywistym wydaje się fakt, że każdy uczeń powinien umieć korzystać z multimedialnego oprogramowania.

Multimedia — czyli połączenie grafiki, dźwięku, tekstu, sekwencji wideo i komputerowego przetwarzania danych otwierają olbrzymie możliwości zastosowań edukacyjnych, gdyż oddziałują jednocześnie na kilka zmysłów, co widocznie zwiększa efektywność kształcenia. B. Siemieniecki stwierdza nawet, że „osiągnięcie najlepszych efektów kształcenia przy poniesieniu najniższych kosztów jest możliwe tylko przy powszechnym zastosowaniu komputerów w szkole”¹.

1. B. Siemieniecki, „Komputer w diagnostyce i terapii pedagogicznej”, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1997.

Nie można zapominać o innych cechach programów multimedialnych, które wpływają na ich przydatność dydaktyczną. A mianowicie:

- kontrolowanie przebiegu procesu uczenia się,
- możliwość indywidualizacji tempa pracy,
- atrakcyjna forma przekazu treści kształcenia,
- integracja procesu percepcji obrazowo-słownej i słowno-obrazowej,
- aktywizowanie uczącego się.

Reasumując, multimedia są wspaniałym środkiem dydaktycznym. Ale czy w dostatecznym stopniu są wykorzystywane w szkole?

Oto dane, które zostały otrzymane w wyniku przeprowadzenia ankiety wśród uczniów klasy I technikum o profilu elektryczno-elektronicznym na początku roku szkolnego 1997/98.

Ankieta objęła 53 uczniów, absolwentów różnych szkół podstawowych — zarówno miejskich jak i wiejskich.

Tabela 2. Uczniowie biorący udział w edukacji informatycznej w szkole podstawowej

ilość uczniów, którzy nie mieli zajęć z EI	ilość uczniów, którzy mieli zajęcia z EI w wymiarze 2 godz. tygodniowo w kl. 8	ilość uczniów, którzy mieli zajęcia z EI w wymiarze 2 godz. tygodniowo w kl. 8
16	13	24

Ankieta wykazała, że coraz większa grupa uczniów jest objęta alfabetyzacją komputerową w szkole podstawowej. Jedynie 30% uczniów nie miało zajęć z elementów informatyki. Lekcje odbywają się w wymiarze jednej lub dwóch godzin tygodniowo, w pracowniach wyposażonych zazwyczaj w sprzęt klasy IBM PC. Taki stan rzeczy jest wynikiem intensywnego procesu informatyzowania szkoły podstawowej, który przejawia się nie tylko zakupami sprzętu, ale także przekwalifikowaniem się części nauczycieli.

Tabela 3. Ilościowe i procentowe zestawienie problematyki poznawanej przez uczniów na zajęciach z EI

	ilość osób	wskaźnik procentowy
MsWorks	3	8%
Windows	21	58%
DOS	15	40%
edytor graficzny	5	13%
Logo	8	22%
arkusz kalkulacyjny	7	19%
Norton Commander	20	54%
Tag	10	27%
edytor tekstowy	8	22%
Internet	1	3%
mks_vir	1	3%
nie wiem	5	13%

Jak widać z powyższego zestawienia, na tym etapie alfabetyzacji informatycznej zwracano szczególną uwagę na zapoznanie uczniów z systemami operacyjnymi oraz nakładką systemową. Wśród programów użytkowych najczęściej korzystano z edytora tekstów, natomiast rzadko sięgano po arkusz kalkulacyjny. Z ankiety ponadto wynika, że popularnością nie cieszył się także edytor graficzny, a przecież praca z nim poprawiłaby sprawność manualną w korzystaniu z myszki czy też trackballu. Właściwie nie zwrócono uwagi na ważny problem ochrony danych przed wirusami — jedynie jedna osoba wymieniła program antywirusowy.

Natomiast pięć osób (czyli 13% ankietowanych) nie było w stanie określić nawet w przybliżeniu programów, które były prezentowane na zajęciach z elementów informatyki. Taka sytuacja może być wywołana wieloma czynnikami:

- niewłaściwa interakcja „nauczyciel — uczeń”
- brak zainteresowania u ucznia,
- zbyt liczne grupy na zajęciach,
- ograniczony dostęp uczniów do komputerów,
- nudny sposób prowadzenia zajęć przez nauczyciela itp.

W niewielkim stopniu zajmowano się także programowaniem (grafika żółwia) mimo, że jest to ogólnie dostępne oprogramowanie, a jego zakup nie naraża szkoły na wysokie koszty. Natomiast korzyści, które wynikają z dobrze przeprowadzonych zajęć są niewspółmierne do poniesionych nakładów. Ponadto, o czym nie można zapominać wprowadzono nową wersję Logo, działającego w środowisku Windows i wyposażonego w narzędzia multimedialne. Oddano w ręce nauczycieli i uczniów wspańiałe narzędzie, o możliwościach jego zastosowania pisze A. Skarbińska, umieszczając w swym artykule opis przykładowego programu multimedialnego w MSWLogo².

Ponadto w wyniku przeprowadzonej ankiety, stwierdzono że jedynie pięciu uczniów potrafiło określić własnymi słowami pojęcie oprogramowania multimedialnego i podać właściwe przykłady. Należy dodać, że wszystkie te osoby miały dostęp do komputera poza szkołą i zetknęły się z multimediami na własną rękę.

Warto się zastanowić się nad przyczynami takiej sytuacji — oczywiście jest to problem złożony i należy go rozpatrywać w kilku płaszczyznach. Jedną z nich jest sprzęt i oprogramowanie, obecnie możemy w szkołach podstawowych spotkać zarówno komputery ośmiobitowe (np. Elwro Junior) jak i też komputery zgodne ze standardem IBM PC. Powracając do przeprowadzonej ankiety znaczna część szkół realizujących zajęcia z elementów informatyki dysponowała sprzętem pozwalającym na wykorzystanie programów dostępnych na naszym rynku. W przypadku oprogramowania sytuacja też nie przedstawia się najgorzej, jest to między innymi wynikiem zakupu przez MEN pakietu produktów firmy Micrografx. Oprogramowanie to jest dostępne na krążku CD. w cenie 45 zł dla szkół, co nie jest wygórowaną kwotą. Warto także zaznaczyć, że istnieje możliwość tworzenia wersji instalacyjnych na dyskietkach, co jest szczególnie ważne dla pracowni, w których nie ma napędów CD. Nie można zapominać o innych drogach pozyskiwania programów:

- wersje demo — bezpłatne,
- pełne wersje programu z kilkudniową licencją,
- darowizny firm komputerowych.

---

2. A. Skarbińska, „O programowaniu multimedialnym w Microsoft Windows Logo (MSW-Logo)”, Komputer w Szkole 1996, nr 4.

Innym powodem, który decyduje o tak niskim stopniu wykorzystywania multimediów w szkole może być fakt, że w szkole brakuje nauczycieli, którzy chcieliby stosować środki multimedialne w procesie dydaktycznym. Analizując dane dotyczące nauczycieli zatrudnionych w szkole, można dojść do niezbyt optymistycznych wniosków, jedynie 5,1% ogółu zatrudnionych ukończyło formy dokształcania i doskonalenia informatycznego³. Nie jest to zadawalająca sytuacja, tym bardziej że nowo zatrudnieni nauczyciele nie są w dostatecznym stopniu wykształceni pod względem informatycznym. Jest to problem, który wymaga szybkiego rozwiązania — należy stworzyć odpowiednią strukturę, w której zarówno nauczyciele aktywni zawodowo, jak i studenci kierunków pedagogicznych mogliby poszerzać swoją wiedzę. B. Siemieniecki zaprezentował pięcioetapowy model kształcenia:

- kształcenie na poziomie podstawowym obejmujący alfabetyzację komputerową skierowaną do wszystkich studentów pedagogiki,
- kształcenie na poziomie ogólnych zastosowań komputerów w edukacji ze szczególnym uwzględnieniem pedagogiki,
- kształcenie na poziomie pogłębionego wykorzystania komputerów w pedagogice, będące jej specjalizacją,
- kształcenie na poziomie podyplomowym,
- kształcenie na poziomie doktorskim⁴.

Kursy w tym układzie stanowiły doraźną, ale ważną i potrzebną formę uzupełnienia wiedzy przez nauczycieli.

W tym kontekście godną uwagi jest działalność Zakładu Technologii Kształcenia przy Instytucie Pedagogiki UMK, w którym zorganizowano:

- Studium Podyplomowe — Metody Komputerowe Pedagogiki Szkolnej⁵
- Ośrodek Metodyczny Micrografx
- Uruchomienie serii wydawniczej Multimediałna Biblioteka Pedagogiczna

Przygotowanie odpowiedniej kadry jest procesem długofalowym, jednakże niezbędnym aby efektywnie stosować nowe technologie w edukacji⁶.

Multimedia powinny znaleźć swoje miejsce w szkole już dzisiaj i to począwszy od edukacji na poziomie elementarnym. B. Siemieniecki wyróżnia 4 grupy celów, które powinny być realizowane przez szkołę podstawową w zakresie edukacji medialnej. Oto one:

- kompetencje w zakresie pracy z informacją:
  1. poszukiwanie, tworzenie, przechowywanie, reorganizowanie, wykorzystywanie i przekazywanie informacji;

---

3. Edukacja informatyczna w liczbach cz. 1 (stan na koniec 1996 r.), Komputer w Szkole 1/1997.

4. B. Siemieniecki, „System kształcenia informatycznego pedagogów”, Toruńskie Studia Dydaktyczne 1995, nr 8.

5. Szersze informacje czytelnik znajdzie w artykule A. Skarbińskiej „Studium Podyplomowe przy Instytucie Pedagogiki UMK. Metody Komputerowe Pedagogiki Szkolnej”, Komputer w Szkole 1996, nr 4.

6. Szerzej pisze o tym problemie W. Lewandowski „Świat multimediów i jego kadrowe zaplecze”, Komputer w Szkole 1996, nr 4.

2. poznawanie i odczytywanie podstawowych znaków graficznych — obecnych we współczesnej cywilizacji;
- umiejętności w zakresie obsługi narzędzi informatyki:
  3. obsługa komputera multimedialnego;
  4. zastosowania komputera multimedialnego;
  5. obsługa sieci komputerowej;
- sfera kultury informacyjnej:
  6. rola i miejsce techniki w społeczeństwie informacyjnym;
  7. operowanie terminologią;
  8. bezpieczeństwo obsługi komputera multimedialnego i urządzeń peryferyjnych;
  9. problemy prawne i moralne wynikające z pracy z komputerem;
- wykorzystanie multimediiów do dynamizowania rozwoju twórczego uczących się⁷.

Na razie znikoma część szkół podstawowych realizuje te cele, dlatego też czasowo powinny je przejąć szkoły średnie — do momentu przygotowania w szkołach podstawowych odpowiednich warunków. Współczesny absolwent powinien umieć posługiwać się np. wydawnictwami elektronicznymi, które w przyszłości mają stać się częścią składową w kształceniu ustawicznym, gdyż to hipermedia są jednym ze sposobów na uporządkowanie zalewu informacji, który ogarnia współczesnego człowieka. Oczywiście czas w szkole średniej jest też ograniczony i nauczyciel ma do zrealizowania ściśle określone cele, jednakże na szczęście istnieje możliwość do zmiany treści programowych do 30% i wydaje się, że jest to droga, którą można pójść w dniu dzisiejszym. Przemawiają za tym następujące argumenty:

- lepiej wyposażone pracownie,
- zatrudnieni, wykwalifikowani nauczyciele,
- powszechne realizowanie alfabetyzacji informatycznej.

Podsumowując, nie można odkładać powszechnego wprowadzenia multimediiów do szkoły, gdyż zbliża się rok 2000, w którym według prognoz 40% rynku wydawniczego mają stanowić płyty CD-ROM z wydawnictwami multimedialnymi.

---

7. B. Siemieniecki, „Multimedia w edukacji — zarys koncepcji edukacji w szkole podstawowej kl. 4-8” w Materiałach z Konferencji Media a Edukacja Poznań 1997.